

VRAGEN ONLINE INTRODUCTIEBIJeenKOMSTEN RAW 2020

Op 9, 10, 11 en 16 juni hebben in totaal acht online introductiesessies plaatsgevonden betreffende de lancering van de Standaard RAW Bepalingen 2020.

Tijdens deze sessies zijn vragen via de chatfunctie van Zoom gesteld en gedeeltelijk direct beantwoord. Gezien de grote hoeveelheid overlap tussen de gestelde vragen en om de context van de gestelde vragen te begrijpen, zijn de vragen en antwoorden op onderwerp gebundeld in onderstaande lijst en is daar waar relevant de nodige context bij geplaatst.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 01: Algemeen en administratief Basisregistratie Ondergrond (BRO)	Waar staat artikel 01.01.10 lid 4 m.b.t. de BRO? Dient de aannemer middels artikel 01.01.13 lid 4 ook zijn eigen werkzaamheden, bijvoorbeeld K&L die door de aannemer zijn aangelegd, binnen 20 dagen te verstrekken?	Dit artikel staat onder een ander nummer in de Standaard 2020: artikel 01.01.13 De aannemer is gehouden om de, <u>in het kader van een besteksverplichting of een uitdrukkelijke opdracht van de zijde van de opdrachtgever</u> tijdens de uitvoering van het werk ingezamelde of verkregen gegevens over de bodem en ondergrond, binnen 20 werkdagen te verstrekken aan de Landelijke Voorziening BRO (LV BRO) via het daartoe ingerichte Bronhouderportaal BRO. Als er geen sprake is van een besteksverplichting of een uitdrukkelijke opdracht van de zijde van de opdrachtgever vervalt in deze zin de verplichting om tijdens de uitvoering van het werk ingezamelde of verkregen gegevens over de bodem en ondergrond, binnen 20 werkdagen te verstrekken aan de Landelijke Voorziening BRO (LV BRO) via het daartoe ingerichte Bronhouderportaal BRO.
Risicoregeling	Waar is geregeld dat je de toepassing van de risicoregeling in de bestekspost moet omschrijven?	Dit geldt alleen voor verrekening op leveranties van bouwstoffen. In de Standaard, artikel 01.04.02 lid 03, derde aandachtsstreepje is benoemd dat de risicoregeling op die leveranties van toepassing moet zijn verklaard. In de resultaatsbeschrijvingen staan de standaardteksten opgenomen c.q. staat een aanwijzingstekst voor de bestekschrijver. Dit is geregeld in artikel 01.04.02 lid 03 middels de tekst: "de in de ontleding van de aannemingssom vermelde bedragen voor leveranties van bouwstoffen

		waarop de Risicoregeling GWW van toepassing is verklaard*
	Leverantieposten, gelden die ook voor aanbrengeposten met een leverpost daarin (aanbrengen en leveren)?	Nee, als je het hebt over de risicoregeling. Zie artikel 01.04.02 lid 03 van de Standaard 2020 (of art. 01.04.05 lid 01 van de Standaard 2015).
Paragraaf 01.05	Waar is paragraaf 01.05 gebleven?	Deze is omgenummerd naar 01.06. Paragraaf 01.05 wordt vrijgehouden voor nog op te stellen bepalingen voor indexeringsregelingen. Paragraaf 01.05 ontbreekt inderdaad in de Standaard, evenals de paragrafen 01.11 en 01.26. Deze paragrafen bevatten geen inhoud maar zouden wel in de Standaard moeten zijn opgenomen met de bijbehorende tekst 'In deze Standaard zijn geen bepalingen opgenomen behorend tot deze paragraaf' (zie 01.25). Paragraaf 01.05 is gereserveerd voor een nog op te stellen indexeringsregeling. Het ontbreken is het gevolg van een fout in de opmaak.
<p>In veel technische hoofdstukken van de Standaard RAW Bepalingen 2015 werd vermeld dat bouwstoffen moeten worden opgeslagen, getransporteerd en verwerkt volgens de door de leverancier of producent gestelde voorwaarden en aanbevelingen.</p> <p>Hiervoor is in de Standaard RAW Bepalingen 2020 in artikel 01.14.02 een algemeen geldende bepaling opgenomen die betrekking heeft op transport, opslag en verwerking van bouwstoffen.</p> <p>Deze bepaling staat dus niet meer in de technische hoofdstukken.</p>	Dienen deze voorschriften, 01.14, van de leveranciers dan opgenomen te worden in het bestek of zal de inschrijver zich hier zelf in dienen te voorlichten?	Ja, wanneer de opdrachtgever bouwstoffen ter beschikking stelt. Dit kan in de vorm van een bijlage bij het bestek. Nee, wanneer de aannemer de vrijheid heeft om de bouwstof bij meerdere leveranciers te verstrekken. De voorwaarden worden dan door de leverancier doorgaans al bij het uitbrengen van een offerte aan de aannemer verstrekt.
	Doelende op de voorschriften van leveranciers / bouwstoffen, dient de bestekschrijver deze aan te leveren?	Ja, wanneer de opdrachtgever bouwstoffen ter beschikking stelt. Dit kan in de vorm van een bijlage bij het bestek. Nee, wanneer de aannemer de vrijheid heeft om de bouwstof bij meerdere leveranciers te verstrekken. De voorwaarden worden dan door de leverancier doorgaans al bij het uitbrengen van een offerte aan de aannemer verstrekt.
	Is deze onderverdeling van bouwstoffen ook ergens terug te vinden in de standaard?	Ja, in artikel 01.04.06 lid 04 (bouwstofgroepen). In de resultaatsbeschrijvingen voor levering van bouwstoffen wordt in de aanwijzingstekst ook aangegeven welke bouwstofgroep het meest geschikt is. In het naslagwerk wordt dit ook verder uitgebreid toegelicht.

Typefout	Typefoutje bij 01.14.07 in zin 3, mist een spatie tussen de en producent.	Terechte opmerking. Dit was al geconstateerd. Gelukkig vloeit uit deze fout geen andere bedoeling uit de bepaling voort. Het zal daarom niet opgenomen worden in een erratum.
Indexeringsregeling	Waar kan ik de indexeringsregeling voor Raamovereenkomsten vinden?	Deze kan je vinden in de RAW-catalogus bepalingen onder paragraaf 01.21. Het voornemen is om de Indexeringsregeling uit te breiden voor RAW-bestek. Een plaats voor de indexeringsregeling is in de Standaard 2020 al opgenomen onder paragraaf 01.05.
Social Return	Ik zie de Social Return paragraaf 01.26 niet. De Standaard stopt bij 01.25. Ligt dat aan mij?	Klopt. Voor Social return zijn alleen 'keuzebepalingen' opgesteld. Deze zijn te vinden in de RAW-catalogus bepalingen en kan je opnemen in deel 3 van je bestek of raamovereenkomst. Paragraaf 01.26 ontbreekt inderdaad in de Standaard, evenals de paragrafen 01.05 en 01.11. Deze paragrafen bevatten geen inhoud maar zouden wel in de Standaard moeten zijn opgenomen met de bijbehorende tekst 'In deze Standaard zijn geen bepalingen opgenomen behorend tot deze paragraaf' (zie 01.25). In de Standaard zijn deze paragrafen gereserveerd voor onderwerpen waarvoor in de RAW-Catalogus met bepalingen wel bepalingen zijn opgenomen. Het ontbreken is het gevolg van een fout in de opmaak.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
<p>Hoofdstuk 10: Werk algemene aard</p> <p>Hoofdstuk 10 betreft een nieuw, technisch hoofdstuk.</p> <p>De resultaatsbeschrijvingen en bijbehorende bepaling uit hoofdstuk 61 zijn verplaatst naar hoofdstuk 10. De resultaatsbeschrijvingen uit hoofdstuk 1 zijn verplaatst naar hoofdstuk 10 alsmede de resultaatsbeschrijvingen voor rijplaten en schotten uit hoofdstuk 62.</p> <p>Voor het gehele hoofdstuk 10 zijn begripsbepalingen toegevoegd voor 'aanbrengen', 'in stand houden', 'verwijderen' en 'toepassen'.</p> <p>Het 'ter beschikking stellen van werknemers en materieel' is geschrapt.</p> <p>Het 'inzetten van werknemers en materieel' is toegevoegd aan hoofdstuk 10.</p> <p>Niet gebruikte of sterk verouderde resultaatsbeschrijvingen zijn verwijderd.</p> <p>Enkele teksten zijn geactualiseerd, uitgebreid of aangepast op basis van opmerkingen van gebruikers.</p> <p>De aanwijzingsteksten zijn uitgebreid en eenduidiger geformuleerd.</p>		
<p>Rijplaten en schotten</p>	<p>Rijplaten. Het gaat om rijplatenbanen die de opdrachtgever, bijvoorbeeld als tijdelijke "verharding", aangelegd wil hebben. Niet om de uitvoering van het werk gemakkelijker te maken, geen insporing toch?</p>	<p>Dat kan ook. Als je als dit als OG specifiek wilt voorschrijven. Of apart betaalbaar wilt stellen. Hoe dan ook geldt par. 6 van de UAV (lid 3). Maar dan meestal niet als verrekenbare hoeveelheid maar in een EUR-post.</p>
	<p>Is er nu ook ergens een beschrijving waaraan loopschotten moeten voldoen? Vaak discussiepunt</p>	<p>Ja, maar in hoofdstuk 10 vanaf nu. Hierover staat e.e.a. vermeld in de desbetreffende resultaatsbeschrijvingen.</p>

	met kabelgravers. Bijv. keuzemogelijkheid kunststof loopschotten/matten	
Begripsbepalingen	Waar doelt men exact op m.b.t. de begripsbepalingen?	Begripsbepalingen staan aan het begin van elk (deel)hoofdstuk. In hoofdstuk 10 staat in artikel 10.01.05 van de standaard 2020 een begripsbepaling voor 'inzetten'. In dit geval: "onder inzetten wordt verstaan het in actie laten komen van werknemers en/of materieel onder aansturing van de aannemer."
	Blijft de verantwoordelijkheid voor de veiligheid met deze insteek (begrip: inzetten) bij de aannemer? Daar was soms discussie over.	Met 'inzetten' is de aannemer verantwoordelijk.
	Komt er ook een opsomming van wat er verwijderd is?	Er is geen lijst met welke resultaatsbeschrijvingen vervallen zijn. Voor het beeld: het ter beschikking stellen van een bromfiets is bijvoorbeeld vervallen.
	Waarom staat in hoofdstuk 10 bij begrippen expliciet 'inclusief de beschikbaarstelling van materialen' bij de termen aanbrenge / in stand houden/ verwijderen / toepassen en in hoofdstuk 62 bij dezelfde begrippen NIET?	In Hoofdstuk 62 is de beschikbaarstelling van materialen geregeld met deficodepositie 6. Hoofdstuk 10 kent een dergelijke deficodepositie 6 niet. Daarom is het zinsdeel "inclusief de beschikbaarstelling van materialen" opgenomen in hoofdstuk 10.
	Begrijp ik goed dat bij "Inzetten" (oude TBS) de uitvoeringskosten in eenheidstarief inbegrepen is?	Nee. In beginsel dienen uitvoeringskosten in de daarvoor bedoelde post in de startkosten te zijn opgenomen. In tegenstelling tot de 'oude' posten voor ter beschikking stelling, kan over de posten 'inzetten werknemers' en 'inzetten materieel' wel uitvoeringskosten in rekening worden gebracht. Deze uitvoeringskosten maken geen del uit van de prijs per eenheid, maar worden, net als voor alle andere posten, in de daarvoor bestemde post 'Uitvoeringskosten' na het subtotale opgenomen.
Raamovereenkomsten	Waar vind ik de delen mbt de raamovereenkomst in H10?	Alles over RAW-raamovereenkomsten vind je in alle onderdelen van de RAW-systematiek: De Standaard, De RAW-catalogus resultaatsbeschrijvingen (voor deel 2.2), de RAW-catalogus bepalingen (voor deel 3) en de RAW-Handleiding. Alle onderdelen zijn opgenomen in de online Kennismodule Contracteren. Als je de 9 resultaatsbeschrijvingen voor deel 2.2 bedoelt: die staan in de catalogus beschrijvingen. De bijbehorende bepalingen staan in Hoofdstuk 01 van de Standaard. o.a. paragraaf 01.21.

Voorwaarden	Zijn dezelfde voorwaarden bij inzetten van toepassing als voorheen? Dus incl aan- en afvoerkosten, handgereedschap etc.	Ja: zie daarvoor de bepalingen in de Standaard 2020 (die noem ik graag nog even... omdat maar weinig mensen deze lezen/kennen): paragraaf 10.01 t/m 10.07.
Meer werk	Kan een directie dan verlangen dat alle meerwerk op tbs-uren verrekend worden?	Nee. Want meer werk (twee woorden) omvat veel verschillende soorten. Zie par. 35 van de UAV. Als je bedoelt: bestekswijzigingen: in par. 36 is geregeld dat deze worden overeengekomen (!) tussen opdrachtgever en aannemer.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 16: Ontplofbare oorlogsresten		
	Is in dit hoofdstuk al rekening gehouden met de mogelijke nieuwe wet voor ontplofbare oorlogsresten?	Dit hoofdstuk sluit aan op het gewijzigde Arbeidsomstandighedenbesluit d.d. 28 november 2019.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 22: Grondwerken		
Kostenhomogeniteit	Hoe om te gaan met kostenhomogeniteit in de range bepaling van de ontgravingsdieptes en breedtes?	De aanwijzingstekst bij de defcodes geeft hierin richting. Een gemiddelde breedte/hoogte moet ook zo worden gezien dat geen extreme afwijkingen optreden. Geconstateerd werd in de vorige versies dat meerdere besteksposten werden gemaakt met allemaal dezelfde defcodes en alleen in de vrije tekst de diepte en breedte varieerden. In feite verandert er dus weinig t.o.v. de vorige versie, ook nu moeten bij verschillende ontgravingsbreedtes/hogtes meerdere besteksposten worden gemaakt om daarmee de kostenhomogeniteit te waarborgen.
	Waarom is er nog steeds gebruik gemaakt van ontgravingshoogte? Ik ga immers ontgraven in de diepte!	Over de ontgravingshoogte: het betreft hier algemene beschrijvingen voor grondwerk. Daarbij is niet altijd sprake van graven in de diepte, bijvoorbeeld het ontgraven van een depot. De werkgroep heeft daarom (al ver in het verleden) deze passende terminologie geïntroduceerd.
	Bij ontgraven t.b.v. kabels en leidingen is er naast behoefte aan graven in verschillende diepten ook	Wat bedoel je precies met hinderclassificaties? Zou je wat voorbeelden kunnen geven?

	<p>behoefte aan hinder classificaties bij de uitvoering hiervan. Is hier ook aan gedacht?</p> <p>Hinder in verband met de ligging van andere reeds aanwezige kabels en leidingen en veel-hinder vanwege de soort ondergrond bv in een binnenstad. Dit is wezen anders als graven in maagdelijke grond. Varieert van machinaal tot bijna handmatig of grondzuigen.</p> <p>Classificatie kunnen dus zijn: geen hinder, hinder en veel-hinder.</p>	<p>'Valt onder' NONED. Vragen moeten in dat kader worden gelezen.</p> <p>Over de vraag van NONED: in raamovereenkomsten die de NUTS wereld gebruiken is in gezamenlijkheid een hinder classificering aangegeven (geen hinder, weinig hinder, veel hinder). Deze wordt als opslag op de p.p.e. opgevoerd per deelopdracht.</p> <p>Vriendelijk bedankt voor de goede suggesties. Wij nemen dit mee in de verdere ontwikkeling van de RAW systematiek.</p>
--	---	---

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 32: Wegbebakening		
In de gedrukte versie is figuur 32.1.2 niet heel scherp. Is deze in de online module beter leesbaar?	Dat gaan we voor je na, maar ik vermoed dat hetzelfde bestand is gebruikt voor de Standaard en de kennismodule.	Nee, helaas is dit niet het geval. Deze figuren zullen opnieuw worden opgemaakt en worden in het erratum verwerkt.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 33: Afschermingvoorzieningen		
	Wij hebben vernomen dat in hoofdstuk afschermingsvoorzieningen geleiderail e.e.a. verwijderd is (nieuwbouw situaties) klopt dit?	Nee, in de handleiding is aangegeven dat het huidige hoofdstuk geschikt is voor onderhoud van bestaande geleiderail en niet geschikt voor aanleg van nieuwe geleiderail.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
<p>Hoofdstuk 51: Groenvoorzieningen</p> <p>Naast een algehele herziening van het deelhoofdstuk 51.5 (bomen), is speciale aandacht besteed aan de 'plantgarantie'. In de vorige editie van RAW eindigt de garantie bij de oplevering van het werk, terwijl het in de praktijk juist gewenst is om een periode na oplevering het noodzakelijke onderhoud aan de bomen door de aannemer te laten uitvoeren als onderdeel van de 'garantie'.</p> <p>Om zowel de aanplantwerkzaamheden, als het onderhoud nadien in één contract op te kunnen nemen, is er voor gekozen om het 'opleveren van de aanplantwerkzaamheden' afzonderlijk in het contract te benoemen, hierbij gebruik makend van de mogelijkheden die de UAV 2012 biedt (zie UAV 2012 paragraaf 1 lid 2).</p> <p>Dit betekent dat bij het opstellen van het contract het opleveren van de aanplantwerkzaamheden als afzonderlijk moment moet worden benoemd. Voor het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden in het kader van de plantgarantie, een term die in de RAW-jaarversie 2020 overigens is gewijzigd in 'nazorg na oplevering van de aanplantwerkzaamheden', moet de bestekschrijver afzonderlijke besteksposten opstellen. Jaarlijks wordt beoordeeld of de geplante bomen aan de vereiste kwaliteit voldoet en welke bomen moeten worden ingeboet. Als de bomen aan de vereiste kwaliteit voldoen, worden de nazorgwerkzaamheden aan de aannemer betaald. Is dit niet het geval, vindt geen betaling plaats en wordt de nazorgperiode met een jaar verlengd. De duur van de geplande nazorgperiode wordt in het bestek vermeld.</p>	<p>Wanneer kan je dan de eindafrekening opstellen?</p>	<p>Aan het einde van de garantieperiode.</p>
<p>Boombeschermingsplan</p>	<p>Is de systematiek van hoofdstuk 62 ook doorgetrokken naar boombeschermingsplan probleem is vaak dat benodigde maatregelen afhankelijk zijn van de uitvoeringswijze van de aannemer. En daar wil je dus voor start werkzaamheden inzicht in hebben en moet dus ook</p>	<p>Als je het hebt over specifieke maatregelen die een bestekschrijver moet opnemen in het bestek: ja. Zie hoofdstuk 10 (catalogus resultaatsbeschrijvingen) beschermen te handhaven beplanting. Als het gaat om plannen denk ik ook aan de algemene verplichtingen van de aannemer (in de UAV2012) om</p>

	<p>afgeprijsd zijn om subjectieve beoordeling van de inschrijving te garanderen</p>	<p>geen schade toe te brengen aan eigendommen van de opdrachtgever en van derden. Je zou op dat punt ook een gedetailleerd werkplan van de aannemer kunnen vragen. In beginsel is dit volledig de verantwoordelijkheid en het risico van de aannemer. Daarvoor zou je (anders dan een gedetailleerd werkplan) in beginsel niet veel meer over moeten voorschrijven in het bestek. Apart afprijzen is daarbij ook iets wat volgens de RAW-systematiek niet noodzakelijk/wenselijk is. Afgezien van de resultaatsbeschrijvingen in hoofdstuk 10 uiteraard.</p>
<p>Aziatische duizendknoop</p>	<p>Is biologische verontreiniging (duizendknoop) hierin opgenomen?</p> <p>De CROW tekst voor grond die voor het landelijk protocol duizendknoop wordt gemaakt en moet voorkomen dat je grond ontvangt waarmee je meteen duizendknoop op je locatie krijgt. Is die tekst, en ook die voor maaien, wel opgenomen in RAW 2020?</p> <p>https://bestrijdingduizendknoop.nl/protocol/ Zie CROW bestekbepalingen</p>	<p>In hoofdstuk 51 zijn wel bepalingen opgenomen zoals die in artikel 51.44.02 van de Standaard. Als aanvulling op de reactie op de Aziatische duizendknoop: er zijn twee keuzebepalingen (in de catalogus bepalingen) beschikbaar: artikel 51.02.02 en 51.03.01. Ook is er een resultaatsbeschrijving (in de catalogus resultaatsbeschrijvingen) beschikbaar: hoofdcode 51.25.12. Met betrekking tot de Aziatische duizendknoop is en resultaatsbeschrijving opgenomen voor het maaien van groeilocaties. Tevens zijn in de RAW-Catalogus met bepalingen in 51.0 bepalingen opgenomen bij 'eisen en uitvoering' en 'Informatieoverdracht'. Deze bepalingen sluiten aan bij het Landelijk protocol Aziatische duizendknoop, of verwijzen hiernaar. Voor grondwerk op (verdachte) groeilocatie, en voor het leveren van grond komen nog dit jaar teksten beschikbaar. Voor andere exoten dan de Aziatische duizendknoop lopen op dit moment nog geen initiatieven.</p>

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 62: Tijdelijke verkeersmaatregelen		
Begrippen	Wie is bij deze posten verantwoordelijk voor de kosten en het in stand houden van deze omleidingen?	Dit is vooral geregeld door het 'juiste' gebruik van 'toepassen' of een combinatie van 'aanbrengen', 'in stand houden' en 'verwijderen' van de maatregelen. De definities/begripsbepalingen zijn opgenomen in hoofdstuk 62 van de standaard.
	Wat is het verschil tussen een verkeersplan en een verkeerstekening?	Afgezien van het taalkundige verschil tussen een 'plan' en een 'tekening' geeft artikel 62.13.02 dit verschil goed weer. Een tekening komt na het plan en geeft de plannen weer op een tekening (met de visuele weergave van de concrete maatregelen volgens de publicatierreeks "werk in uitvoering").
Verrekening van voorbereiding en treffen van tijdelijke verkeersmaatregelen	Is er nu ook iets vastgelegd dat als de aannemer een verkeersplan dient te maken, dat de werkelijke maatregelen op een stelpost of als meer werk dient te geschieden?	Ja, zie 62.17.03
	Er werd gezegd dat het verkeersplan en tekening als bijlage toegevoegd moet worden bij het bestek, is dit als bijlage of ter informatie, dit n.a.v. het aanhalen van het grondonderzoek?	Bijlage behorend tot het bestek.
	62.17.03 sub 03 spreekt over verrekening op stelpost of, bij het ontbreken ervan als meer werk. Is die regeling dwingend? In de praktijk worden deze werkzaamheden vrijwel altijd op een N EUR gezet	Ja, dit is dwingend bedoeld. We willen juist af van de praktijk om deze werkzaamheden op N EUR te verrekenen. Zonder plan kan een aannemer nog geen prijsvorming doen.
Fasering van een werk	De aannemer heeft veel beter inzicht in mogelijke uitwerking van de fasering en dus ook de verkeersmaatregelen. De aannemer is vaak vrij in zijn fasering. Hoe moet de opdrachtgever verkeersmaatregelen voordien bepalen?	Hier wordt uitgebreid op ingegaan in de publicatie "Werk in uitvoering". In beginsel dient de opdrachtgever deze verkeersmaatregelen uit te werken vanwege onder andere de wettelijke aansprakelijkheid. Maar nu is het dus ook mogelijk gemaakt om de aannemer dit te laten uitwerken in de situaties die worden beschrijven. Lees hiervoor wel goed de handleiding door. Daarbij komt voor een bestekschrijver nogal wat kijken.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 71: Sport-, speel- en recreatievoorzieningen		
Valdempende ondergrond	Waar valt kunstgras onder bij speeltoestellen?	Kunstgras wordt gezien als een vloer bij valdempende ondergrond.
Inrichtingsmeubilair	Waarom wordt dit hoofdstuk zo specifiek opgenomen voor speeltoestellen, maar ontbreken de posten voor inrichtingsmeubilair?	Deelhoofdstuk 71.1 (Speeltoestellen) maakt onderdeel uit van het bredere hoofdstuk 71 (Sport- speel- en recreatievoorzieningen) en heeft de nodige dwarsverbanden met de Kwaliteitscatalogus openbare ruimte. De producteigenschappen van inrichtingsmeubilair zijn veelal producentspecifiek.
	Valt hier ook straatmeubilair onder? In welke hoofdstuk valt straatmeubilair nu?	Voor straatmeubilair hebben we geen apart hoofdstuk. Wel voor het beheer van straatmeubilair in het kader van beeldkwaliteit.
Bereikbaarheid	Als je de bereikbaarheid speeltoestellen gaat omschrijven, ga je dan niet indirect een werkwijze voor de aannemer voorschrijven?	Juist de bereikbaarheid is van belang om in een bestek te benoemen. Inschrijvers moeten tenslotte van achter het bureau hun calculatie opstellen. Bereikbaarheid is overigens wel iets heel anders dan voorschrijven welke maatregelen ze moeten nemen om het werk te kunnen maken. Dat laatste moet zoveel mogelijk worden vermeden en aan de aannemer worden overgelaten.
	Ik begrijp de omschrijving bereikbaarheid. Ik vind het alleen apart dat deze expliciet beschreven wordt voor de speeltoestellen en niet voor andere werkzaamheden expliciet omschreven worden. Zoals bijvoorbeeld bij Ontplofbare oorlogsresten waarbij dit eigenlijk dan ook van toepassing zou zijn.	Dit is een terechte opmerking. We zullen bekijken of hier een algemene bepaling van kan worden gemaakt. Bij speeltoestellen speelde dit expliciet in de werkgroep, met name omdat speeltoestellen, in tegenstelling tot de algemene werken in de infrasector, vaker op afgelegen of slecht bereikbare plaatsen liggen.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 81: Bitumineuze verhardingen Tussenopslag	Hoe weet ik of tussenopslag mogelijk is? Is de keuze om te vervoeren naar een tussenopslag niet een keuze van de aannemer? Moet de OG daar in het bestek een voorzet voor doen/voorschrijven? Vraag met betrekking tot tussenopslag TAG: moet een tussenopslag een terrein zijn wat onderdeel/eigendom is en onder vergunning valt van een thermische reiniger?	<p>Een opdrachtgever (houder van teerhoudend asfalt waarvan hij zich wil ontdoen) moet contractueel regelen dat teerhoudend asfalt thermisch wordt gereinigd.</p> <p>In Nederland zijn slechts 4 thermische reinigers daarom wordt toegestaan dat teerhoudend asfalt wordt afgegeven bij een tussenopslag. Hierbij heeft de opdrachtgever de mogelijkheid om een tussenopslag voor te schrijven (of meerdere waaruit de aannemer kan kiezen), dan wel de keuzevrijheid volledig bij de aannemer te leggen. In het eerste geval is de verantwoordelijkheid voor het feit dat het teerhoudend asfalt daadwerkelijk naar een thermische reiniger wordt vervoerd voor de opdrachtgever. In het tweede geval voor de aannemer.</p> <p>De opdrachtgever hoeft alleen een tussenopslag voor te schrijven, wanneer hij de keuze niet volledig wil overlaten aan de aannemer. Dit kan het geval zijn als de opdrachtgever zekerheid wil hebben dat het teerhoudend asfalt daadwerkelijk naar een thermische reiniger wordt afgevoerd. In een dergelijk geval doet de opdrachtgever er verstandig aan met een of meerdere tussenopslag(en) een overeenkomst aan te gaan.</p> <p>Zie ook de artikelen 01.17.08 en 01.17.09, het (bijgevoegde) schema uit de RAW Handleiding, en 'publicatie 210'.</p> <p>Door de aannemer toe te staan het materiaal in een tussenopslag te plaatsen (en die tussenopslag moet ook een door het bevoegd gezag verleende vergunning hiervoor hebben), kan de aannemer betaald voor het opbreken en het vervoer, en hoeft dan niet meer op betaling te wachten totdat het materiaal daadwerkelijk is gereinigd.</p> <p>De aannemer krijgt in dit geval na aflevering bij de tussenopslag alleen betaald voor het opbreken, op de voorwaarde dat hij een bewijs van acceptatie van de tussenopslag heeft ontvangen. Het vervoer krijgt hij</p>

		<p>pas betaald als er een certificaat van reiniging (door de thermische reiniger) is overhandigd voor de betreffende partij.</p> <p>Een inrichting voor tussenopslag (tijdelijke opslag) van teerhoudend materiaal is altijd een ander terrein dan het terrein waar de thermische reiniger is gevestigd en dat terrein hoeft niet per se eigendom van de thermische reiniger te zijn. Er zijn slechts 4 thermische reinigers in Nederland. Tussenopslagen zijn er legio. De tussenopslag moet wel (ook) een door het bevoegd gezag verleende omgevingsvergunning hebben (voor het opslaan van teerhoudend materiaal).</p>
Frezen	Freestwerk, bij sloopfrezen, moet je daar dan ook de groefafstand aangeven?	Nee. De groefafstand is alleen van belang als op het gefreesde oppervlak weer een nieuwe laag moet worden aangebracht.
Stroomschema	Waar is het stroomschema te vinden voor de afvoermogelijkheden van teerhoudend asfalt?	In het naslagwerk.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Hoofdstuk 83: Elementenverhardingen		
	Bij grondwerk zijn de breedtes en hoogtes verwijderd. Wordt dit ook bij aanbrengen van elementverhardingen verwijderd? Tot 1,5 m, 1,5 tot 3,0m en 3,0 en meer.	Nee, In hoofdstuk 83 is dit niet aangepast. Deze defcodes worden ook veel consequenter (beter) gebruikt dan die voor grondwerk...en was de noodzaak voor aanpassing er ook niet.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
<p>'H' en 'R' Als bij de uitvoering van een werk materialen vrij komen die geschikt zijn voor hergebruik, kan aan deze materialen een kenmerk worden gegeven.</p> <p>De RAW-systematiek kent daarvoor twee kenmerken: 'H' voor materialen die kunnen worden hergebruikt zonder dat een bewerking noodzakelijk is en 'R' voor materialen die na bewerking opnieuw gebruikt kunnen worden.</p> <p>Bij toepassing van het kenmerk 'H' kan worden gedacht aan herbestemming van (schone) grond of vrijkomende (beton)straatstenen.</p> <p>Wel moeten bijvoorbeeld opnieuw te gebruiken straatstenen waarschijnlijk worden ontdaan van grond of gesorteerd, maar in principe kunnen de materialen verder onbewerkt worden toegepast. Als bijvoorbeeld betonstraatstenen eerst worden gebroken in een puinbreker voordat ze als funderingsmateriaal worden toegepast, dan geldt hiervoor dat het kenmerk 'R' hieraan kan worden gegeven.</p> <p>Door deze kenmerken toe te kennen aan vrijkomende materialen kan per bestek een overzicht worden gekregen van de soort en kwaliteit van de vrijkomende materialen</p>		
	<p>Hergebruik binnen het werk óf algemeen hergebruik van de bouwstof</p>	<p>Voor de bestekken verandert er met de komst van de 'H' en 'R' kenmerken niet veel. Ook in alle tot nu toe gemaakte bestekken waren vermeldingen, soms met hoeveelheden, af te voeren materiaal of opnieuw te gebruiken materiaal. Ook daar ontstonden soms discussies over de kwaliteit van de materialen enz. Nu kan met de toevoeging 'H' of 'R' met name voor opdrachtgevers sneller een overzicht worden gekregen van de vrijkomende materiaalstromen. Binnen bijvoorbeeld een gemeente kan dan een soort materiaalbalans worden gemaakt over meerdere</p>
	<p>Het gebruik van 'I' wordt door gebruikers al op verschillende manieren geïnterpreteerd, is mijn ervaring. Dat maakt de toevoeging van 'H' en 'R' een uitdaging! Kunnen jullie als CROW een goede handleiding en/of uitleg verzorgen wanneer wel (en niet!) hiervan gebruik te maken? De summiere tekst die nu</p>	

	<p>voorstaat in de presentatie is hiervoor m.i. niet voldoende.</p>	<p>bestekken zodat duurzamer met materialen kan worden omgegaan. Voor de aannemers is hiermee ook eenvoudiger een lijst te genereren met vrijkomende bruikbare materialen die (mogelijk) hun eigendom worden. Belangrijk is, om op termijn in de praktijk te evalueren op welke punten we dit nog kunnen verbeteren. CROW zal over de invulling van 'H' en 'R' nog nader gaan communiceren.</p>
	<p>Is het kernmerk van vrijkomende materialen niet een keus van de aannemer waarmee hij inschrijvingsvoordeel kan hebben?</p>	<p>De kenmerken H en R blijven indicatief, de kolom heet ook 'hoeveelheid ter inlichting'. Als vrijkomende materialen het eigendom worden van de aannemer, mag hij er (binnen de grenzen van de wet) mee doen wat hij wil. Ook hier niet veel verschil met eerdere bestekken, ook daarin werd heel vaak de bestemming van de materialen aangegeven.</p>
	<p>Hergebruik en breuk(afvoer) komt dan op twee regels te staan? De ene met een H en de ander met een R?</p>	<p>De H en de R alleen toepassen bij de besteksposten waarbij materialen vrijkomen. Bij vrijkomend bestratingsmateriaal kan zoets gesplitst worden in bijvoorbeeld 90% herbruikbaar en 10% recycle</p>
	<p>Is de kwalificatie H of R een standalone of kan deze in combinatie voorkomen met een N of V?</p>	<p>H en R staan los van V en N, net als de kenmerken L/T/I.</p>
	<p>In het kader van de kosten homogeniteit, kunnen de posten H en R dan wel samen gebruikt worden?</p>	<p>Ja, de letters H en R zijn een toevoeging; geen inhoudelijke wijziging van de betreffende resultaatsverplichtingen.</p>
	<p>Is het kenmerk H of R bij vrijkomende materialen bindend voor het bestek? Kortom als uiteindelijk blijkt dat de materialen volgens de aannemer toch niet goed kunnen worden hergebruikt kun je discussie krijgen indien je hier kenmerk H had meegegeven. Hoe gaan we hier mee om?</p>	<p>Met name discussie mogelijk als de aannemer eigenaar wordt van de vrijkomende materialen, maar ook nu is de discussie niet nieuw, in de bestekken tot nu toe moest ook al duidelijk zijn wat de kwaliteit van de vrijkomende materialen zou zijn om daar een prijs aan te koppelen.</p>
	<p>Geldt de H en R alleen als het binnen het huidige werk is?</p>	<p>Het gaat met name over het overzicht van de vrijkomende materialen en niet zozeer om de prijsvorming. Ook in de bestekken t/m 2015 moesten kwaliteit en hoedanigheid zijn vermeld t.b.v. de prijsvorming, daarin maken H en R m.i. geen verschil.</p>
	<p>Zet je de letter H of R dan zowel in de opbreekpost als in de aan te brengen post?</p>	<p>Dit gaat alleen om het vrijkomende materiaal. Voor materiaal wat wordt hergebruikt in het werk, is dit niet relevant. De aannemer mag er tenslotte vanuit gaan dat dit materiaal direct herbruikbaar is. De</p>

		opdrachtgever draagt hiervoor de verantwoordelijkheid (zie o.a. UAV par. 5 lid 1d en 3).
	De H en de R zullen de I vervangen bij de aanbrengeposten neem ik aan.	Bij de aanbrengeposten moeten de H en de R niet worden toegepast.
	H wordt dus gebruikt voor bijvoorbeeld BSS die buiten het werk gebruikt kunnen worden zonder bewerking. Uitdrukkelijk niet bedoelt voor hergebruik binnen het werk? Bedankt, ik zie het graag terug in de toelichting. Ik voorzie namelijk dat wanneer dit met onvoldoende toelichting opgepakt wordt dit op enkele plaatsen fout gaat.	De initiatiefnemer(s) voor de kenmerken hadden inderdaad de bedoeling dit voor vrijkomende materialen te gebruiken die op een ander werk kunnen worden hergebruikt, en dan ook meestal voor dezelfde opdrachtgever omdat intern bij opdrachtgevers de eisen bekend zijn die zij stellen aan de toepassing van gebruikte materialen.
SSK Ramingen	Heeft een en ander ook invloed voor de standaarden voor het maken van SSK Ramingen?	Nee
Kwaliteit	Als betonstraatstenen na bewerking hergebruikt kunnen worden als funderingsmateriaal, moeten ze volgens mij eerst onderzocht worden op verontreiniging, toch?	Zie hiervoor het gestelde in de specifiek hiervoor beschikbare wet- en regelgeving.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Beschikbaarheid software en toepassing Standaard RAW Bepalingen 2020		
Raamovereenkomst	Raamovereenkomsten die we eind dit jaar aanbesteed willen hebben zijn nu al in voorbereiding. We kunnen gezien de vaak lange Europese aanbestedingsprocedures niet gaan wachten op de RAW2020-software in augustus 2020. Hoe groot is dan het risico op achterstand ten opzichte van de regelgeving aan einde van de looptijd?	Een mogelijkheid is een raamovereenkomst voor 1 of 2 jaar aan te besteden. Dit geeft de tijd om de raamovereenkomst aan te passen aan de 2020. Dat verkleint het risico in elk geval. De softwarehuizen leveren bij de bestekmaaksoftware ook een conversietool waarmee een bestek kan worden geconverteerd naar de nieuwe jaarversie, dat is ook mogelijk een optie.
Vastgestelde teksten	Worden tussentijdse (gewijzigde) vastgestelde teksten op de nieuwe standaard 2020 ook tussentijds doorgevoerd in de bestekschrijfssoftware (t.b.v. de resultaatsbeschrijvingen)?	Er zijn mogelijkheden om tussentijds de 'definitief vastgestelde' teksten ook via de bestekschrijfssoftware beschikbaar te stellen. De eerste tests zijn daar al mee gedaan en dat lijkt goed te werken. Binnen CROW wordt momenteel gewerkt aan een procedure hieromtrent om te kijken of misschien een aantal 'definitieve teksten' tegelijkertijd beschikbaar wordt gesteld, om te voorkomen dat een massa aan 'losse' teksten beschikbaar wordt gesteld waardoor het overzicht verdwijnt.
Standaard 2020 toepassen	Vanaf wanneer ben je verplicht om met de RAW 2020 te werken? Oftewel tot hoe lang mag/is het verstandig dat je nog met de RAW 2015 werkt?	Omdat de nieuwste jaarversie altijd het beste aansluit bij wet- en regelgeving, is het altijd verstandig om zo snel als mogelijk de nieuwste versie te gebruiken. Uiteraard doe je dit met verstand. Als een bestek bijna klaar is, hoef je deze niet per se in de nieuwste versie opnieuw op te stellen. In de regel hanteert CROW een periode van 6 maanden om de nieuwste jaarversie in de organisatie te implementeren.
Release	B&S software is al bijna gereed, IBIS nog niet. Kan ik als gebruiker van IBIS (RAW2015) wel een rsx (RAW2020) gemaakt met B&S openen?	Nee, dat zal niet lukken.
Conversie	Komt er een conversie van 2015 naar 2020? Zoals ook voor de 2010 naar 2015 is aangeboden door IBIS en Bakker en Spees?	Beide softwareleveranciers bieden dit aan, maar naast deze automatische conversie is er veel meer nodig om een volledig en juist bestek op te stellen. Daar wezen Hanna en Rob in hun filmpjes ook al kort op.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Naslagwerk Standaard RAW Bepalingen 2020		
Proeven	Staat er in het naslagwerk ook beschreven welke proeven er veranderd zijn?	In het naslagwerk wordt inderdaad beschreven wat er aan proeven veranderd is.
Overzicht toevoegingen en wijzigingen	Komt er in het naslagwerk ook een overzicht van alle toevoegingen en wijzigingen t.o.v. de 2015 versie?	Als bijlage bij het naslagwerk is een omnummerlijst opgenomen m.b.t. de catalogus resultaatsbeschrijvingen. Van alle overige wijzigingen is geen lijst beschikbaar.

Onderwerp en context	Veelgestelde vragen	Beantwoording
Overige onderwerpen		
Marktaandeel RAW-systematiek	In welke mate wordt in de Infra sector de standaard RAW toegepast?	Uit de bij CROW bekende cijfers blijkt dat ca 75–80 % van de werken in de infrasector worden uitgevoerd met behulp van een RAW-bestek.
Handleiding	Is de handleiding in PDF beschikbaar?	De handleiding staat niet op RAW.nl en is alleen beschikbaar in de kennismodule.
	Staat de handleiding ook op RAW.nl?	
Meer en minder werk	Klopt het dat de contractvorm voor meer- en minderwerken komt te vervallen? Het gaat over de formats in de software. Ik begreep van een softwarehuis dat deze vorm komt te vervallen. Maar hoe kan ik dan een meer-minderwerk in een bestekvorm gieten?	Navraag bij gebruikers leerde dat de contractvorm 'staat van meer en minderwerk' niet tot nauwelijks werd toegepast. Dat is de reden dat dit als 'contractvorm' niet langer in de versie 2020 is opgenomen. In het administratieve deel van de software blijft dit vanzelfsprekend wel bestaan. De contractvorm was oorspronkelijk bedoeld om voor bestekswijzigingen vooraf een prijs te krijgen van de aannemer op bestekspostniveau werden benoemd.
Vervoeren en verwerken kunstgras	Hoe zit het in de context van paragraaf 01.17.09 met afvoer en verwerken van kunstgras? Hoe streng zijn de verwerkingseisen, wellicht staat dat in (een) hoofdstuk? Want hergebruik is niet mogelijk?	Als bestekschrijver moet je in eerste instantie bedenken en vastleggen wat er met vrijgekomen materialen mag en volgens bestek moet. Artikel 01.17.09 gaat over het verwerken van teerhoudend asfalt. Het verband met kunstgras is niet helder. Mocht je hierover met ons van gedachte willen wisselen, kan je ons ook een e-mail sturen. helpdesk@crow.nl
Duurzaamheid en RAW	Zoals zojuist verteld komt er een apart aanvulling/ bericht komt over Duurzaamheid en RAW: wordt er een link gelengd naar BouwCirculair de club die circulariteit van beton promoot?	Nee. We zijn wel in gesprek met het BetonAkkoord.

Linten in de Standaard	Ik mis de "linten" in de Standaard die ik altijd gebruikte als bladwijzer. Is dit bewust gedaan?	Nee, dit is geen bewuste keuze, maar helaas echter niet omkeerbaar voor de reeds gedrukte boeken.
Beschikbaarheid Standaard in PDF / App	Is de standaard ook in pdf beschikbaar? We leven tenslotte in een digitaal tijdperk	Daarmee zouden we de mogelijkheden en de inhoud van de RAW-jaarversie 2020 wat tekort doen: de gehele inhoud van de RAW-systematiek is digitaal beschikbaar via de online kennismodule Contracteren. Hier kunnen ook een aantal voorgaande jaarversies worden geraadpleegd. En kan je ook je eigen aantekeningen kwijt bijvoorbeeld.
	Is de Standaard ook via een app beschikbaar?	Nee
Afwijken op de Standaard en/of UAV	Een bestek verwijst altijd naar een bepaalde RAW versie en vervolgens worden in deel 3 veel van de paragrafen naar wens van de opdrachtgever aangepast. Zouden daar ook niet een keer wat regels voor moeten komen? In beginsel niet afwijken maar gebeurt wel. En waarom maak je een Standaard als er zoveel van afgeweken wordt door opdrachtgevers. Zou alleen in heel uitzonderlijke gevallen moeten kunnen.	We hebben binnen de RAW-systematiek afspraken over het opstellen van RAW-bestekken. Afwijken op de Standaard mag op zich wel. Afwijken op de UAV 2012 in beginsel niet. Dit is wel in beginsel de verantwoordelijkheid van de opstellers van de bestekken. Is het heel 'erg'? Denk dan eens aan onze bestekscontroles.
Cat. bepalingen duurzaam inkopen	Wanneer zijn bepalingen duurzaam inkopen beschikbaar? Hier is behoefte aan.	Juli 2020 verschijnt naar verwachting een herziene versie. Dit wordt versie 5.0. Een rsx-bestand komt beschikbaar zodra deze met de bestekmaakprogrammatuur versie 2020 kan worden opgesteld.